

energia-felhasználása folytán. Ez a gátlás pl. a beszédben dadogás formájában jelentkezik. Megemlítésre méltó az a nevelési irányzat, amely a kétkezeskultúrát kívánja megvalósítani. E tekintetben a szerző óvatosságra int, mert ez idegességre és félszepségre vezethet. A nevelőnek vizsgálat tárgyává kell tennie, hogy a balkezesek áthangolása a nevelt mily fokú megterhelésével jár.

A szerző tárgyalja a vizsgálati módszereket is és bőséges irodalmat sorol fel.
Zentai Károly.

Padányi-Frank Antal: A pedagógia válsága és jövő útja. (A Szent István Akadémia Hittudomány-Bölcséleti Osztályának Felolvasásai; III. kötet 2. szám.) Bp. 1938, 22 l. 8°.

Mindannyian érezzük, hogy korunk pedagógiai gondolkodása, nem egy tekintetben, zátonyra futott, jóllehet e ténynek észszerű indokoláson alapuló magyarázatát sok esetben meg sem kíséreljük. A szerző kivételes hozzáértésével széles távlatú alapvetést rögtönöz s így fog hozzá a címben megjelölt probléma kifejtéséhez.

Ötletes és a valóságnak mégis megfelelő módon hozza kapcsolatba nevelésügyünket *a mai európai kérdésekkel* s ezeknek összefüggéseiben tárgyalja a pedagógia válságát (3–5. l.).

E diagnózis befejezése után konkrét célkitűzéseket ír elő: elveti Ellen Key naturalizmusát s a rousseau-i jelszót a modern lélektani elveken nyugvó neveléstudomány hangszerelésében toldja meg ilyenné: „Vissza a *gyermeki* természethez!!! (4. l.). *Padányi-Frank Antalnak* rendkívül érdekes és meggyőző az az okfejtése is, amidőn *Herbart* és a *Szent Benedek-rend* pedagógiai elveiről mond értéktételeket s az utóbbi mellett foglal állást, mert a bencések rendszerében *több* az igazolt ismeret, ennél fogva *időtállóbb* is.

Gondolatvezetése során a magyar pedagógiának több válságmezejét érinti, így a *tanárképzést* is: „A Ludovika Akadémián a képzés folyamán nagy gondot fordítanak a katonai *arravalóság* növelésére. Vajjon beszélhetünk-e arról, hogy a tanárképzésben *ilyen tudatosan folyik a tanári hivatásra való nevelés?*“ (8. l.) Bizvást állíthatjuk, hogy ezekben a mondatokban jelölhető meg a tanári rend öntudatának kiáltó hiánya, mert *nincs nevelési előkészületünk s talán abban is igaza van szerzőnknek, hogy nincs megfelelő világnézetünk.*

Erős hivatástudat és sziklaszilárd világszemlélet híján mármost épen az a legtermészetesebb, hogy válságba zökkent a pedagógiai elmélkedés.

Szerzőnk iskolapéldáját nyújtotta annak, hogy miként lehet ily szűkreszabott keretekben is nagyhorderejű kérdéseket feszegetni. Zárószavai is arra vallanak, hogy a részletek elemzése nála egy *céltudatos szintézisbe torkollanak* s ennek kapcsán az átélés művészetével hirdeti: „Az államban az első nagyhatalom: a *nevelés*. Jobb jövőnk attól függ, mennyire sikerül ezt a nagyhatalmat a nevelő *mélyebb lelkiességével, egységes világnézetével, erős meggyőződéssel* helyesen irányítanunk.“

Wagner Ferenc.

Die Wertung des Rechenunterrichtes in der Geschichte der Rechenmethodik unter besonderer Berücksichtigung des 19. Jahrhunderts. Von *Rose Feldmann—Fischer*. 1937. 171. oldal.

E Budapesten nyomott és a zürichi egyetem filozófiai karától elfogadott doktori értekezés előszavában a szerző abban jelöli meg művének célját, hogy az történeti áttekintés legyen a mennyiségtan tanításának értékelése, módszerének fejlődés-

dése felett. Az egyes tantárgyak értékelésének problémakörébe a mennyiség-tanét kétféle felfogással illeszti be: gyakorlati-materialisztikus és formális-idealisztikus felfogással. Részletesen kifejti, hogy már az ókorban találkoztunk mindkettővel éppúgy, mint az utóbbinak kétféle ágazásával, sőt a formális erkölcsi értékelés túlhajtásával: a számok mitologizálásával. A pithagorasi iskola értékelése és módszere között tapasztalható ellentétet azzal magyarázza, hogy idealisztikus és realiztikus világnézet akkor még nem vált el élesen.

Azok közül, akik a kereskedelem fejlettségéből következően a gyakorlati értékelés túlhajtásától féltik a matematikai oktatást, Platont emeli ki a szélső idealista felfogás első képviselőjeként. Vele szűnik meg az ellentét az elmélet és a módszer között. Míg a rómaiak és a középkori polgárság praktikus szemlélete őket Platon elméletével szemben érzéktelenné tette, addig a középkorban a kolostori iskolákban az értékelés a miszticizmus nyomait viseli magán. Az újkor elején a gyakorlati felfogást látja uralkodónak, míg nem a renaissance, a felvilágosodás és hasonló szellemi áramlatok a formális képzésnek tágabb teret kezdenek biztosítani. Sőt a filantropisták már a két irány egyesítését is célul tűzik maguk elé. Az újkor jellemző vonását az eszmék megteremtésében mutatja be, a megvalósítást a következő korszak számára hagyva feladatul.

Ez előzményekből mostmár szervesen bontakozik ki a múlt század pedagógiájának nagy alakja, Pestalozzi, az ő helye a mennyiség-tani oktatás értékelésének fejlődésében. A képzés formai-logikus értékelése mellett Pestalozzi szociális-erkölcsi álláspontját domborítja ki. Az előbbi a figyelemkoncentrációra és alaposságra alapítva mutatja be a kettő párhuzamban futását. Pestalozzi rendszerének lélektani alapjait ismerjük meg a következőkben; a testi, értelmi és erkölcsi természet egybefonódásának szem előtt tartását hangsúlyozza.

Követői közül Gruner és Tillich szociális értékelését nem látják meg. Schmidnél vesszük észre leginkább, hogy Pestalozzi módszeréért lelkesedik, a szellemi öntevékenység kifejlesztéséért harcol. Ellenfelei a logikus formális képzést a gyakorlati-materialisztikus felépítményeként fogják fel, különösen Niemyer ad hangot a gyakorlati felfogásnak a gondolkodás fejlesztése szempontjából is. A döntésre mégis statisztikai módszert ajánl. — Graser szociális-erkölcsi értékelésből indulva ki szétválasztja az elemi és középfokú iskolát. A gyakorlati követelményeket az előbbire rója ki.

A század következő nagy alakjaként Herbartot mutatja be. Ő Pestalozzi burgdorfi iskolájában mély benyomásokat szervezve az individuális-erkölcsi felfogást tolja előtérbe oktatásméleletében. A szemléletet jelöli meg az ideális és reális felfogás áthidalójaként, annak fejlesztését teszi tehát meg főcélá. Ennek elérésére a mennyiség-tant tartja legalkalmasabb eszköznek. Didaktikájában a sokoldalúságot és a koncentrációelvet tartja főszempontoknak; a módszeres újmutatásokkal szemben azonban a tanítói művészetet, a nevelői taktikát ajánlja a tanuló öntevékenységének, aktivitásának formálójaként. Tanítványai: Ziller és Waitz hiába kísérelték azonban meg a gyakorlati megvalósítást, végül is maguk hagytak fel vele.

A következőkben a könyv Diesterweggel foglalkozik, aki a formális értékelés egyoldalúságától tartva, a formális és materialisztikus irány összeegyeztetésére törekszik. Azért a formai képzést hangsúlyozza. Individuális-ethikus értékelésében az igazság szeretete a döntő motívum, a gondolkodásnak egyik szakban történő gyakorlása a szellemi fejlődést mint egészét is előmozdítja. Szerinte a nevelést az élet fejezi be. Módszertanában Pestalozzi és Herbart összeegyeztetésére törekszik; az öntevé-

kenységi elvet hangsúlyozza abban a formájában, hogy az iskola feladata a gyermek fogékonyságát öntevékenységgé alakítani. A játékos oktatástól is tervszerűséget követel, ezenfelül a szemléletesség, fokozatosság és hézagnélküliség a lényeges kívánások. Órabeosztásában találjuk meg leginkább a gyakorlati és intellektuális irányú képzés egybekapcsolódását.

A fejlődésnek ebben a stádiumában megtaláljuk egyrészt mindkét irány harcosait, másrészt a kiegyenlítésre törekvőket. Ez utóbbiak közül azonban bármelyik is egyik vagy másik iránynak a híve. Grube szintézisre való törekvésében az akarat nevelése kap centrális helyet, lélektani alapul a szemlélet analízisét fekteti le. Bölcséleti gondolatmenetéből következőleg nyer a mennyiség tan formai-logikus értékelést. Módszerét a számok monografikus tárgyalásmódja jellemzi.

A 60-as években a gyakorlati materialisztikus irány újabb erőre kap. Alapjai a szintézis lehetőségében való kételkedés, Pestalozzi szociális értékelése, valamint az a körülmény, hogy a formális értékelés felújítása nem igazolta annak gyakorlati hasznát. Harcosai: Salberg, Grube elméletének továbbvivője és Knilling, a szélső „Sachrechenmethodiker“, Grube támadója.

A századfordulót a logikus-formai és a gyakorlati-materialisztikus irányok harca jellemzi. E küzdelem kiemelkedő harcosai: Saschse individuális-erkölcsi felfogásával és a Sachrechenmethodikra gyakorolt erős kritikájával, ide illeszkedik be azonfelül Knilling önrevíziójával. Régi realiztikus felfogása csak módszertanában jelenik meg.

A vélemények differenciálódásából és az áttekintés nehézségéből adódik a századfordulóban a történetírás szükségessége. A történetírók általános vonása az objektivitásra való törekvés, azonban mindegyiknél világosan láthatjuk, hogy melyik értékelést fogadja el. Jänicke munkájában Pestalozzi, Diesterweg és Herbart követőinek jellemzése kapcsán idealista beállítottsága válik nyilvánvalóvá. A hasznossági elv szerinte a mennyiség tan aláértékeli, a Sachrechenre a növendékek még éretlenek. Sterner munkáját fogadhatjuk el legtörténetibbnek, mert a módszertant a történeti fejlődés függvényeként fogja fel és ellenzi a forradalmi újításokat. Tárnyilagosságát neki sikerült legjobban megőrizni, azért sejtethetjük, hogy a formai-logikus értékelést teszi magáévá. Göbelbecker már nyíltabban szegődik ez irány mellé, bár helyt ad az erkölcsi és a gyakorlati értékelésnek is. Erkölcsi értékelésének alapja a lelki energiák átvitele. Meglepő nála a számok misztikus interpretációja.

A következő rész, azonfelül, hogy helyi aktualitást ad a könyvnek, érdekes mozaikját szolgáltatja annak a képnek, amelyet a theoretikusok elgondolásai egyfelől és gyakorlati intézkedések másfelől nyújtanak. A svájci pedagógusok: Hug és Stöcklin a népiskolai oktatást tolják előtérbe szociális alapokon, Stucki a Sachrechenmethodik híve. A kantonok tanítástervének fejlődésében látjuk, mint megy át a naív gyakorlati értékelés a formálisan keresztül egy differenciálódott stádiumba, ahol a realiztikus irány kerekedik felül.

A továbbiakban a szerző szembeállítja a 19. század didaktikus vitáival a 20. század újszerű felkészültségét egyrészt a kísérleti lélektan eredményeivel, másrészt a szerkezet-pszichológia kialakulásával. A jelen pedagógusainak állásfoglalását már ez új felkészültség erősen befolyásolja, Kühnel és Rose értékelésükben már ezekre az alapokra helyezkedve hoznak be újításokat.

A szerző azt állapítja meg végül, hogy a számtantánítás művelő értékét filozófiai vagy pedagógiai elmélet útján nem lehet eldönteni. A lélektani kísérletezésre vár ez a feladat.

Ifj. Tettamanti Béla.